

Умови формування здоров'язбережувального освітнього простору в Школі сприяння здоров'ю



Людмила ДУБИНКА,
директор Красноармійського НВК,

Антоніна ХМАРНА,
заступник директора Красноармійського НВК

Педагогічний колектив Красноармійського навчально-виховного комплексу вже три роки працює над реалізацією проекту «Школа майбутнього – школа успішної особистості» в межах виконання Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» та покроково впроваджує європейську модель формування компетентної особистості шляхом зовнішньої інтеграції та внутрішньої диференціації навчального процесу на основі діагностики. Саме розвиток нашого навчального закладу як Школи сприяння здоров'ю і є одним із ключових векторів його інноваційної діяльності (див. рис. 1).

Розглядаючи проблему реалізації оздоровчої функції освіти, педагогічний колектив звернувся до ідеї В.О. Сухомлинського щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей, а саме: «Я не боюся ще і ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежать їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у свої сили» [4, с. 55]. Адміністрація НВК не обмежилася лише гаслами щодо проведення фізкультурних хвилин, хронометражем уроків, перевіркою рівня втомлюваності школярів за допомогою таблиць, а й організувала роботу з учителями щодо навчання їх застосування психолого-педагогічних технологій. Це дало їм змогу будувати навчальний процес так, щоб не завдавати шкоди здоров'ю учнів, виконувати загальну програму школи з охорони здоров'я.

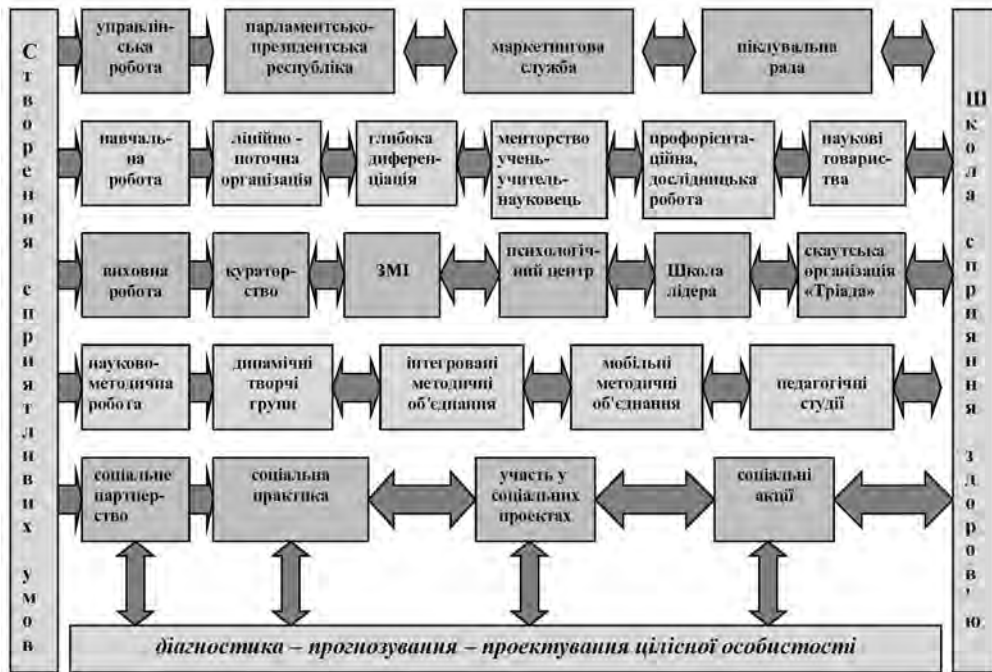


Рис. 1. Вектори інноваційної діяльності Школи успішної особистості



Рис. 2. Модель випускника Красноармійського навчально-виховного комплексу

У процесі створення та реалізації моделі здоров'язбережувального освітнього середовища перед керівництвом та педагогічним колективом нашого навчального закладу постали такі запитання:

– У чому полягає сутність здоров'язбережувальної компетентності особистості?

– Що служить для педагога «пусковим механізмом» формування у нього позитивного ставлення до реалізації оздоровчої функції освіти?

– Які сучасні управлінські стратегії допоможуть у реалізації оздоровчої функції освіти?

– Якою є сучасна концепція здоров'язбережувальних освітніх технологій?

Збереження й поліпшення здоров'я дитини стало професійною позицією педагогів та адміністрації Красноармійського навчально-виховного комплексу. Було визначено пріоритетні напрями діяльності нашого навчального закладу – створення здоров'язбережувального освітнього середовища та формування життєстійкої, життєздатної особистості, що знайшло відображення і в моделі випускника нашого закладу (див. рис. 2).

На основі аналізу та оцінювання стану здоров'я дітей як динамічного процесу, на підставі даних медико-психолого-педагогічних досліджень ми визначили етапи формування здоров'язбережувального освітнього середовища.

На першому, інформаційному, етапі ми вивчали стан впровадження здоров'язбережувальних та здоров'яформуючих технологій у навчально-виховний процес, вели пошуки досвіду роботи з питань розвитку культури здоров'я учнів, добирали відповідні діагностичні методики. Під час другого, логіко-операційного, етапу розроблялося науково-методичне та організаційне забезпечення, впроваджувалися спеціально підібрані діагностичні методики в навчальний процес. Третій, формувальний, етап полягав у організації діяльності педагогічного колективу щодо створення умов для формування здоров'язбережувального освітнього простору в Школі сприяння здоров'ю. Четвертий, контроль-коригувальний, етап передбачає здійснення моніторингу як результатів навчально-виховного процесу, так і стану здоров'я учнів, прийняття управлінських рішень за отриманими даними. Вивчення і узагальнення результатів, поширення набутого педагогічного досвіду, розроблення рекомендацій відбувається на п'ятому, узагальнювальному, етапі діяльності.

Удосконалення здоров'язбережувального освітнього процесу здійснюється за моделлю управлінської вертикалі – від адміністрації навчального закладу до учнівського самоврядування та батьківської громади (див. рис. 3).



Рис. 3. Структура управління здоров'язбережувальним освітнім процесом

Головними принципами в процесі створення здоров'язбережувального освітнього середовища, якими керуються у нашому навчальному закладі, є **принцип «Не нашкодь!»** та **принцип контролю**. Їх урахування дає змогу послідовно формувати освітній простір, в якому всі педагоги, учні та їхні батьки спільно працюють над вирішенням поставлених завдань щодо збереження здоров'я, беручи на себе відповідальність за результати своєї діяльності. Принцип контролю за результатами ґрунтується на зворотному зв'язку діяльності всієї школи в цілому і кожного

педагога зокрема, використанні ним особистісно орієнтованих технологій, які сприяють підвищенню навчально-пізнавальної мотивації школярів. На основі цих принципів і створено систему управління процесом пропаганди здорового способу життя в умовах сучасної школи.

Під час реалізації оздоровчої функції освіти належна увага приділяється моніторингу:

- стану здоров'я учнів, результати якого фіксуються в паспортах здоров'я класу;
- комфортності й безпечності освітнього середовища, шкільних приміщень, їх відповідності санітарно-гігієнічним нормам;
- обсягу рухової активності школярів, дотримання норм рухового режиму учнів відповідно до їхніх вікових особливостей;
- ефективності корекційних, профілактичних та оздоровчих заходів, що забезпечують оптимізацію режиму дня: проведення щоденної ранкової гімнастики, динамічних перерв, профілактику порушень опорно-рухового апарату, організацію роботи спецмедгруп, які укомплектовані за рекомендаціями лікаря.

Відповідно до цього ми визначили конкретні завдання щодо збереження здоров'я школярів, а саме:

- формування в учнів культури здоров'я та компетентності педагогів з питань здоров'я;
- зняття навчального перенавантаження школярів та оптимізації їх рухового режиму, профілактики гіподинамії;
- охорони та зміцнення психічного здоров'я дітей (попередження шкільних стресів, запобігання поширенню негативних звичок, впровадження ситуації успіху);
- попередження негативного впливу на здоров'я учнів факторів, пов'язаних з навчальним процесом, профілактики шкільних захворювань (сколіозу, короткозорості);
- організації гарячого харчування 100% учнів під час їх перебування в школі;



Озеленення приміщень школи

– оптимізації взаємодії з батьками школярів з питань збереження та зміцнення їхнього здоров'я.

Працюючи над вирішенням зазначених вище завдань, завдяки ефективній взаємодії та тісній співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу (управлінського, педагогічного, медичного, учнівського та батьківського колективів) ми створили цільову комплексну програму «Школа формування життєстійкої, життєздатної особистості». Під час її реалізації зусилля було спрямовано на формування:

- життєстійкої, життєздатної особистості шляхом створення здоров'язбережувального, здоров'яформуючого освітнього середовища;
- професійної компетентності педагогів щодо підвищення ефективності навчання на основі збереження здоров'я учнів, організації повноцінного та раціонального рухового режиму вихованців;
- стійкої мотивації до здорового способу життя у школярів.

Особливу увагу приділяємо постійному оновленню матеріально-технічної бази нашого навчального закладу, що дає змогу забезпечити навчання учнів без шкоди для їхнього здоров'я: усі навчальні приміщення відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, мають лівостороннє освітлення, введено режим питної води (у кожному блоці поставлено баки з очищеною питною водою). Класи пофарбовані в пастельні тони, що позитивно впливає не тільки на емоційний стан школярів, а й на їх самопочуття та працездатність. Цьому також сприяє розташування школи в екологічно чистій зоні міста, постійне озеленення коридорів, рекреацій та класних кімнат (у нас відбуваються конкурси на кращу навчальну кімнату, на краще озеленення класу, поверху). Наші школярі, які входять до скаутської організації, постійно розширюють екологічно чисту зону як шкільного подвір'я, так і міста, а прикладом їхньої діяльності є висадження соснової та вишневої алей. Багато уваги приділяється й озелененню шкільного подвір'я – є невеликий парк та розарій, адже, як говорив В.О. Сухомлинський: «Коли троянди починають квітнути, сюди приходять діти, підлітки, юнаки та дівчата. Захоплюються їх красою. ...праця на благо створення краси звеличує дитяче серце, попереджує байдужість. Створюючи красу землі, діти стають кращими, духовно красивішими» [там само, с. 191].

З огляду на вікові фізіологічні особливості розвитку дітей, наш заклад має блочну систему розташування, що дає можливість створювати комфортні умови для учнів. Матеріально-технічна база навчально-виховного комплексу – це 2 навчальних корпуси, в яких розміщені навчальні кабінети, 3 медичних кабінети, кабінет ЛФК, спе-леокімната, тренажерний зал, 4 спортивних зали, басейн, 2 сучасних спортивних майданчики. Все це забезпечує умови для збереження та зміцнення здоров'я школярів.

В.О. Сухомлинський звертав увагу педагогів на харчування дітей, що є запорукою їхнього здоров'я:

«Від харчування в дитячі роки залежить гармонія, пропорційність тіла, зокрема правильний розвиток кісткової тканини і особливо грудної клітки» [там само, с. 88]. Саме тому особливе значення в навчальному закладі надається розв'язанню проблеми харчування школярів – усі наші учні забезпечені гарячими сніданками, вихованці груп подовженого дня мають дворазове гаряче харчування, діти можуть отримувати дієтхарчування. Також працює стіл замовлень, де враховується неприйняття дитячим організмом деяких продуктів харчування. Меню та якість страв контролюють медичні працівники школи. Рада школи та батьківський комітет стежать за асортиментом буфетної продукції, завдяки чому з нього вилучено чіпси, смажені пиріжки, шкідливі газовані напої. Розв'язання цієї проблеми ми розглядаємо як реалізацію однієї із здоров'язбережувальних технологій, що успішно доповнює освітні технології збереження здоров'я учнів.

Одним із пріоритетних напрямів управлінської діяльності нашого навчального закладу є цілеспрямована методична робота з підвищення професійної компетентності педагогів щодо формування в учнів навичок здорового способу життя, організації повноцінного та раціонального рухового режиму, створення сприятливих умов навчання, зменшення ймовірності виникнення стресових ситуацій тощо. Впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій як технологічної основи здоров'язбережувальної педагогіки – це один із найактуальніших підходів до навчально-виховного процесу, що охоплює сукупність прийомів, форм і методів організації навчання школярів без шкоди для їхнього здоров'я. До оптимізації здоров'язбережувального освітнього процесу було залучено весь педагогічний колектив школи, при цьому використовувався зміст всіх навчальних предметів щодо формування позитивної мотивації школярів на здоровий спосіб життя. Ця робота здійснювалася за такими напрямками:

- усвідомлення проблеми негативної дії шкільних факторів на здоров'я учнів, формування переконань у необхідності зміни звичного ставлення до здоров'я дітей;

- пошук шляхів виправлення ситуації, визнання особистої відповідальності за результати цієї роботи;

- оволодіння здоров'язбережувальними технологіями та відповідними професійними компетенціями, перебудова діяльності відповідно до отриманих знань;

- активна участь у роботі всієї школи з реалізації принципів здоров'язбережувальної педагогіки;

- моніторинг діяльності педагогів з питань впровадження здоров'язбережувальних технологій в навчально-виховний процес та визначення перспектив їх професійного зростання.

Оволодіння педагогами основами психологічних знань, ефективної взаємодії допомагає



Навчальний корпус НВК

формувати навички збереження як власного здоров'я, так і учнів. У навчальному закладі створено комфортні умови для праці та оздоровлення педагогічних працівників, з якими проводиться консультативна, просвітницька, тренінгова робота, що сприяє формуванню психолого-педагогічних компетентностей, плануванню професійної перспективи, профілактиці емоційного «вигорання».

Виробленню стійкої мотивації до здорового способу життя та підвищенню ефективності навчання шляхом збереження здоров'я учнів у школі приділяється належна увага, цьому сприяє організація:

- раціонального режиму навчально-виховного процесу;

- системи рухового режиму, фізкультхвилинок та динамічних перерв;

- навчальних занять (основи здоров'я, біологія, психологія, валеологія, фізкультура тощо) та виховних заходів, зміст яких спрямований на формування у дітей усвідомленого ставлення до свого здоров'я.

У Красноармійському навчально-виховному комплексі активно культивується філософія здоров'я, у свідомості дітей закріплюється думка – **«Здоровим бути престижно!»**. Наші випускники впевнені у тому, що досягти життєвого успіху можливо лише за умов підтримки, збереження належного рівня і розвитку власних фізичних, психічних та духовних якостей і дотримання здорового способу життя. Ефективність формування найважливішої життєвої цінності забезпечує спільна діяльність усіх підсистем та служб.

Так, робота медичної служби зі збереження та зміцнення **фізичного здоров'я** вибудовується на діагностичній основі, що передбачає використання фізіологічних технологій для підтримки дитячого здоров'я.

Подоланню та нейтралізації впливу шкідливих факторів довкілля, несприятливих внутрішніх умов фізичного розвитку сприяє діяльність лікувально-профілактичного комплексу, до складу якого

входять медичні кабінети, інгаляторій, масажний кабінет, сольова кімната, спортивні зали та ігрові майданчики. Його роботу забезпечують лікар, 3 медичні сестри, вчителі фізкультури, тренери ФСК. Обладнання комплексу дає змогу цілеспрямовано організувати оздоровчу роботу за різними видами хвороб. У школі створено оптимальний мікроклімат, підтримується тепловий режим. Наш навчальний заклад є привабливим для батьків, які бажають, щоб їхні діти уважно ставилися до свого здоров'я.

Регулярні заняття фізкультурою та спортом є невід'ємною складовою зміцнення фізичного здоров'я дітей. У навчальному закладі діють спецмедгрупи, які укомплектовані з урахуванням різних видів захворювань школярів. На основі їх аналізу розроблено систему проведення оздоровчих заходів з учнями, які мають відхилення в стані здоров'я (див. рис. 4).

У навчальному закладі працюють хореографічна та спортивні секції. Кількість дітей, які в них займаються, постійно зростає. Вивчення ефективності таких занять свідчить про позитивний вплив збільшення рухової активності на стан здоров'я учнів (див. рис. 5).

Робота зі збереження фізичної складової здоров'я дітей здійснюється на основі тісної співпраці з дитячою поліклінікою, позашкільними оздоровчими установами, батьками і має позитивні результати для навчальної та творчої успішності вихованців КНВК.

Надзвичайно важливою є **психічна складова здоров'я**. З учнями, їхніми батьками, педагогами КНВК проводиться просвітницька, консультативна робота у різних формах: публічні виступи психологів на годинах спілкування, батьківських зборах, методичних нарадах, конференціях, тренінги, виховні заходи з розвитку класних учнівських колективів. Привертають увагу матеріали інформаційного куточка «ПсихоHELP». Корекційно-розвивальна та профілактична робота психологічної служби КНВК побудована на основі аналізу моніторингових досліджень за напрямками:



Рис. 4. Система оздоровчих заходів у Красноармійському навчально-виховному комплексі

– формування групової згуртованості та навичок спілкування з однолітками й дорослими;
– виховання усвідомленого прийняття здорового способу життя (заняття за програмами «Рівний – рівному», «Lions-Quest», «Школа проти СНІДу»);
– зняття напруження в період адаптації учнів 1-х, 5-х, 10-х класів, навчання практичних навичок емоційної саморегуляції.

Акцентом у діяльності психологічної служби є робота на запит педагогів, батьків, адміністрації: індивідуальне діагностичне обстеження учнів, консультування, вирішення та попередження конфліктних ситуацій, надання психологічної допомоги учасникам навчально-виховного процесу.

Соціальну складову здоров'я можна визначити як ефективну взаємодію людини із соціальним середовищем. Педагогічний колектив приділяє значну увагу створенню умов для виховання у дітей та підлітків усвідомленого ставлення до власного здоров'я, формування навичок здорового способу життя. Робота в цьому напрямі реалізується в межах проекту «Ми – за здоровий спосіб життя».

Останнім часом все більшої популярності набуває метод «Рівний – рівному». Це певною мірою сприяє наближенню світу дорослих до світу дітей, зменшенню розриву між ними. На уроках та в позанавчальній діяльності учні створюють проекти, організовують акції, що висвітлюють переваги здорового способу життя, працюють волонтерами в молодіжних організаціях міста, здійснюють міні-дослідження з проблем здоров'я. Допомогає учням ознайомлюватися з культурою, побутом інших країн волонтер Корпусу Миру.

Духовна складова здоров'я є своєрідною вершиною, яка відображає все найкраще в людині, завдяки чому людський індивід стає особистістю. Серед форм і методів духовного виховання в КНВК пріоритет належить активним: ситуаційно-рольовим іграм, аналізу соціальних ситуацій, фестивалю дитячої творчості, участі в роботі творчих майстерень художників і поетів нашого краю, заочним «подорожам у світ мистецтва» тощо.

До варіативної складової навчального плану Красноармійського навчально-виховного комплексу введено курс «Християнська етика в українській культурі». Він став ефективним засобом формування світоглядних орієнтацій особистості, про що свідчать результати опитування батьків вихованців та участь дітей у суспільно корисній діяльності: акціях милосердя, екологічних експедиціях, організації допомоги ветеранам, дітям-інвалідам тощо.

Досвід роботи нашого навчального закладу неодноразово було репрезентовано: на колегії управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації, на Всеукраїнській конференції з компетентнісного підходу до навчання та виховання (2007 р.), на Всеукраїнському конкурсі

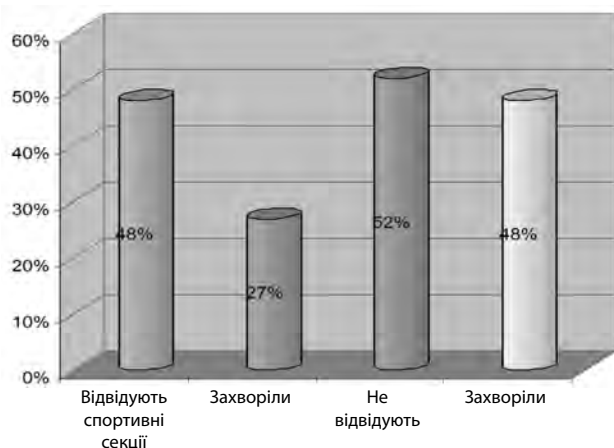


Рис. 5. Вплив занять у спортивних секціях на рівень захворюваності

проектів «Початкова школа XXI століття» (2008 р.), на міжнародних виставках у м. Києві – «Інноватика в освіті України» (2010 р.), «Сучасні навчальні заклади – 2011». У 2010 р. МОН України і НАПН України нагородили Красноармійський НВК за інноваційну діяльність Почесною грамотою та відзнакою «Флагман сучасної освіти України».

Очікуваним результатом діяльності педагогічного колективу є успішна, життєво компетентна, соціально активна та відповідальна особистість, яка здатна до самореалізації у сучасному світі. Творчим кредо нашого навчального закладу стали слова видатного українського педагога В.О. Сухомлинського: «Турбота про людське здоров'я, тим більше про здоров'я дитини, – це не просто комплекс санітарно-гігієнічних норм і правил, не перелік вимог до режиму, харчування, праці, відпочинку. Це насамперед турбота про гармонійну повноту всіх фізичних та духовних сил, і вінцем цієї гармонії є радість творчості» [там само, с. 92].

Література

1. Осадча О.Ю. Філософсько-педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського щодо впровадження здоров'язберігаючих



На старті змагань

методик у роботі з дітьми / О.Ю. Осадча // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2008. – №799. – С.103.

2. Смирнов Н.К. Здоров'єсберегаючі освітні технології та технології здоров'я в школі / Н.К. Смирнов. – М.: АРКТИ, 2005. – 320 с.
3. Сухомлинський В.А. О воспитании / В.А. Сухомлинский. – М.: Политиздат, 1985. – 270 с.
4. Сухомлинський В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1969. – 247 с.

Анотації

Людмила ДУБИНКА, Антоніна ХМАРНА Умови формування здоров'язберезувального освітнього простору в Школі сприяння здоров'ю

У статті висвітлюються проблеми збереження здоров'я дитини і пропонуються шляхи їх розв'язання на прикладі діяльності педагогічного колективу Красноармійського НВК, який працює над формуванням життєздатної особистості школяра шляхом створення умов для розвитку здоров'язберезувального освітнього середовища та стійкої мотивації дитини до здорового способу життя.

Ключові слова: здоров'я дитини, технології збереження здоров'я учнів, мотивація до здорового способу життя.

Людмила ДУБИНКА, Антоніна ХМАРНА Условия формирования здоров'єсберегающего образовательного пространства в Школе содействия здоровью

В статье освещаются проблемы сохранения здоровья ребёнка и предлагаются пути их решения на примере деятельности педагогического коллектива Красноармейского УВК, который работает над формированием жизнеспособной личности школьника путём создания условий для развития здоров'єсберегающей образовательной среды и устойчивой мотивации ребёнка к здоровому образу жизни.

Ключевые слова: здоровье ребёнка, технологии сохранения здоровья учащихся, мотивация к здоровому образу жизни.

Lyudmyla DUBYNKA, Antonina HMARNA Conditions of formation health-saving educational space in the School of Assistance to Health

The article exposes the problems of maintaining the health of a child and offers the ways of their solution on the example of activities of the pedagogical team of the Krasnoarmiysk Educational Complex, that is working on the formation of a viable individuality of a pupil with the help of creating conditions for the development of health-saving educational surrounding and sustained motivation of a child to healthy way of life.

Keywords: health of a child, technologies of preserving the health of pupils, motivation to healthy way of life.